

REGISTER ORGANIZÁCIÍ AKO SÚČASŤ ŠTÁTNEHO INFORMAČNÉHO SYSTÉMU, JEHO POSLANIE A SÚČASNÝ STAV

Ing. Marta ONDRKALOVÁ, Ing. Rudolf SCHÜLLER

Inštitút informatiky a štatistiky, Bratislava

ÚVOD.

V Štátnom informačnom systéme budú registre budované na jednotných princípoch metodických technologických a organizačných. V procese vytvárania a realizácie projektu nového Štátneho informačného systému dôležitým momentom je harmonizácia vytvárania, vzájomného prepojenia a využívania registrov v celej štátnej správe a administratíve. Spolupráca pri vytváraní registrov bude zameraná na oblasť legislatívnu, metodiku a terminológiu, registráciu a identifikáciu subjektov, dátový obsah, technické aspekty a standardizáciu, vzájomné poskytovanie dát, finančné zabezpečenie a kontrolu kvality dát.

V článku sme sa pokúsili podať stručné vymedzenie pojmov, tak ako ich autori ponímajú v súvislosti s prácou v oblasti registrov určených pre štátnu správu, konkrétne pre Štatistický úrad Slovenskej republiky, a popísať momentálny stav riešenia Štatistického registra organizácií.

Všeobecné charakteristiky.

Registre zákonite majú elementárnu funkciu v informačných systémoch. Registre môžeme definovať ako zoznam objektov (udalostí / procesov / javov) reálneho sveta, ktorý zachytáva jedinečné výskyty ich existencie. Prvou funkciou registra je registračná, t.j. zachytenie jedinečného výskytu skutočnosti. Každý register by mal spĺňať tak všeobecné, ako aj špeciálne funkcie. Všeobecné funkcie registrov bežne definujeme nasledovne:

- Informačnú – poskytuje informácie o registrovaných subjektoch v rôznom členení so zabezpečením jednoznačnej identifikácie registrovaných subjektov.
- Integrovanú – je integrujúcim prvkom v automatizovanom informačnom systéme vo vnútri aj vo vzťahu k vonkajšiemu okoliu.
- Racionalizačnú – racionalizuje celý proces spracovania dát.

Registre je možné rozdeliť do týchto skupín:

- primárny (základný) - register, ktorého funkčnosť je nezávislá na inom registri (napríklad register organizácií, register priestorových jednotiek, atp.)
- technologický - register využívaný pre kódovanie – dekodovanie vlastnosti, ktorá má v objektívnej realite jednoznačný výskyt v inom registri (register adres, register priestorových jednotiek, atp.)
- sekundárny - register, ktorého funkčnosť je závislá na inom registri (napríklad register lokálnych jednotiek, fariem, atp.)

Register v automatizovanom informačnom systéme je úzko prepojený s metainformačným systémom, ktorý obsahuje metadáta, katalógy a číselníky.

Metadáta sú katalogizované informácie o informáciách, ktoré sú predmetom ďalšieho skúmania.

Katalóg je zoznam, ktorý zachytáva existenciu a vybrané vlastnosti tried objektov (udalostí/ procesov / javov) reálneho sveta, ktorých výskyt nie je jedinečný. Jeho prvou funkciou je identifikácia triedy – vo väčšine prípadov pomocou názvu. Ďalej sa pripájajú ďalšie identifikácie vo forme kódov napr. funkcia číselníka. Katalóg má aj funkciu definičnú, t.j. bližšie rozvedenie významu (sémantického obsahu) názvu a to vymenovaním význačných vlastností a ich nositeľov.

Číselník je zoznam kódov a k nim priradených, slovne vyjadrených významov. Je to v podstate zoznam synonym toho istého sémantického obsahu. Jeho funkciou je priradovať skrátené abecedno-číselné kódy k názvom, ktorých sémantický obsah je známy.

Registre by mali obsahovať tieto základné položky:

- identifikačné - ktoré v popise konkrétneho registra jednoznačne identifikujú registrovaný objekt,
- klasifikačné - bližšie špecifikujú a klasifikujú vlastnosti registrovaného objektu. Položky musia korešpondovať s príslušnými číselníkmi bázy metadát. Každá požadovaná klasifikačná položka registra musí mať teda svoj obraz v podsystéme metainformačného systému,
- komunikačné - na základe ich obsahu je možné kontaktovať konkrétny registrovaný objekt (adresa, kontaktná adresa, adresa jednatel'a, telefónne čísla, faxové čísla, názov organizácie, firmy apod.),

- ekonomicko - klasifikačné - bližšie charakterizujú ekonomickú situáciu registrovaného objektu,
- spracovateľské - slúžia pre aktualizáciu registra, verifikáciu obsahu registra, opravu registra apod.

Z uvedeného vyplýva, že štandardizovaný popis pre založenie, aktualizáciu a prevádzku registra by mal obsahovať najmä tieto informácie:

1. Verbálne vymedzenie funkcie a obsahu registra
2. Definícia položiek identifikujúcich a klasifikujúcich registrový objekt:
 - konštrukcia, typ, rozsah identifikačných položiek,
 - vymedzenie klasifikačných položiek s prepojením na klasifikačnú sústavu metainformačného systému,
 - popis typu a rozsahu komunikačných položiek,
 - popis ekonomicko – klasifikačných položiek,
 - popis kontrolných väzieb, ktoré sa požadujú realizovať nad položkami každého registrovaného objektu pri prvotnom založení a aktualizácii,
 - popis položiek, tvoriacich prepojenie na iný register,
 - periodicita aktualizácie registra.
3. Popis spôsobu aktualizácie registra a popis súborov, na základe obsahu ktorých sa má register aktualizovať:
 - popis identifikačných, klasifikačných, komunikačných a ekonomicko-klasifikačných položiek,
 - položiek korešpondujúcich s položkami definovaného registra,
 - definíciu a popis technologických položiek, na základe obsahu ktorých sa má vykonať aktualizácia registrovaného objektu,
 - prepojenie na technologický číselník v podsystéme metainformačného systému.
4. Definovanie položiek číselníka, ktoré môžu byť prezentované pri vytváraní referenčných registrov pre užívateľov mimo rezort štatistiky (ochrana individuálnych dát).

Na základe týchto princípov bol vytváraný Štatistický register organizácií, register závodných jednotiek a bude riešený register lokálnych jednotiek.

Stav riešenia registra organizácií v štatistickom informačnom systéme.

Od polovice roka 1999 je na Štatistickom úrade Slovenskej republiky prevádzkovaný register organizácií v architektúre klient - server na platforme SRBD ORACLE. Je nosnou časťou podsystemu REGIS, ktorý je ako relatívne samostatný podsystem začlenený do systému AŠIS (automatizovaný štatistický informačný systém).

Ak zohľadníme vyššie uvedené všeobecné charakteristiky registrov, podsystem REGIS obsahuje:

- register organizácií ako primárny register,
- register závodných jednotiek ako sekundárny register,
- register priestorových jednotiek ako technologický register.

Register organizácií je v kontexte štatistiky chápaný ako register organizačných jednotiek, ktoré sú povinné v zmysle zákonov sa registrovať v niektorom administratívnom registri (je im pridelené identifikačné číslo organizácie - IČO).

Register závodných jednotiek je účelový register používaný iba v Štátnej štatistike. Závodná jednotka tu predstavuje kombináciu organizačno - činnostnej prípadne miestne oddelenej časti organizácie.

Register priestorových jednotiek, zachytáva územnú štruktúru Slovenska z pohľadu štatistiky až na úroveň základných sídelných jednotiek obcí.

Aj keď hovoríme o podsysteme REGIS ako relatívne samostatnom, má tento úzke prepojenie na ďalší podsystem AŠISu - METIS (metainformačný systém). Obsahom METISU sú metadáta a je v tejto súvislosti charakterizovaný ako hlavný integračný nástroj celého AŠISu. REGIS využíva z METIS hlavne štatistické číselníky, ktoré sú výlučne vedené a spravované práve týmto podsystemom.

Prevádzkovaný register organizácií je prvotne určený pre podporu štatistických zisťovaní a spracovaní. Nakoľko však integruje informácie zo Živnostenského registra a z Obchodného registra, je jeho záber širší. Slúži ako administratívny register a časť z neho slúži ako Štatistický register. Nie je zanedbateľná ani jeho komerčná využiteľnosť.

V uvedenej architektúre je register organizácií vedený ako centrálny so základnou centrálnou relačnou databázou. S centrálnou databázou sú prepojené databázy regionálne (krajské), ktoré majú pre centrálnu databázu podporný charakter. Prístup k registrovaným dátam je následne možný z centrálnej a regionálnej úrovne on-line. Regionálnou úrovňou v tomto prípade rozumieme krajskú úroveň, ktorá je v prostredí Štátnej štatistiky považovaná za základnú. Dôležitým faktorom ovplyvňujúcim vedenie registra je

zachytenie histórie registrácií objektov. Znamená to, že spracovávané informácie sú ukladané so zreteľom na dobu ich platnosti.

Z hľadiska obsahu sú v registri o organizácii uložené dáta:

- identifikačné (identifikačné číslo organizácie, názvy organizácie),
- klasifikačné (právna forma, druh vlastníctva, sektor národných účtov, činnosti vykonávané organizáciou, atp.),
- komunikačné (adresa organizácie včítane územných kódov, jej kontaktná adresa, meno kontaktnej osoby, atp.),
- ekonomické (počet pracovníkov, veľkosť objemu produkcie, atp.),
- spracovateľské (dátum registrácie, dátum aktualizácie, aktivita, poznámka k registrovanému objektu, atp.).

Programové riešenie bolo koncipované ako modulárne a je orientované na dva základné prístupy k dátam:

- používateľský,
- správcovský.

Používateľský prístup - bežný používateľ môže v registri pomocou vlastných definovaných kritérií informácie vyhľadávať a vyberať, a ak je to potrebné, vytvárať z dát vlastné štruktúry s možnosťou následného exportu mimo podsystém REGIS. Tieto funkcie plní časť podsystému, ktorá bola nazvaná výberový modul.

Správcovský prístup - je určený pre pracovníkov štatistických orgánov, ktorí sú zodpovední za aktuálnosť registra. Modul bol nazvaný aktualizáčny a plní funkcie:

- interaktívnej aktualizácie (aktualizácia jestvujúcich dát, rušenie objektov)
- registrácie nových objektov
- spracovania vstupu z iných IS (v súčasnosti ide o elektronický vstup dát zo živnostenských oddelení okresných úradov).

Aktuálny register organizácií v súčasnosti obsahuje cca 432 000 registrovaných objektov, z toho cca 413 000 aktívnych, právnických osôb cca 105 000, z toho cca 104 000 aktívnych.

Register organizácií má aj svoju geografickú dimenziu, čiže obsahuje priestorovú lokalizáciu informácií. Pre podrobnejšiu priestorovú lokalizáciu bude jeho ďalší rozvoj smerovať k vytvoreniu registra lokálnych jednotiek.

Všeobecné ciele registra lokálnych jednotiek môžeme načrtnúť takto:

- vymedzenie lokálnych jednotiek,
- umožnenie rozvoja štatistických výberových zisťovaní,

- prispieť k rozvoju regionálnej štatistiky.

Lokálna jednotka v štatistickom ponímaní je podnik alebo časť podniku (závod, prevádzkárňa, sklad, úrad, predajňa a podobne) situovaná na geograficky identifikovanom mieste (adresa). Lokálna jednotka vykonáva ekonomickú aktivitu, ktorú realizuje jeden alebo viacerí pracovníci pre jeden a ten istý podnik.

Ciele, pre ktoré je register organizácií vedený, vyžadujú vysokú presnosť, aktuálnosť a konzistentnosť dát popisujúcich objektívnu realitu. Aktualizácia Štatistického registra a kvalita údajov v ňom vo veľkej miere závisí od dvoch administratívnych registrov a to Obchodného registra a Živnostenského registra. Spôsob riešenia registrov nie je jednotný a nie vždy je na dostatočnej kvalitatívnej úrovni. Chýba jednotná legislatívna úprava procesu registrácie ekonomicky činných subjektov, vrátane vymedzenia jednotiek registrácie a atribútov, ktoré ich charakterizujú (napríklad adresa). Aby sa zlepšila kvalita registra organizácií a znížili sa náklady na udržiavanie a aktualizáciu, je potrebné harmonizovať (koordinovať) predovšetkým tie celoštátne administratívne registre, ktoré tvoria zdroj aktualizácie štatistického registra organizácií a ktoré je možné využiť na kontrolu kvality (daňový register, register sociálneho poistenia, colný register, atp).

Záver.

Z ekonomického hľadiska budovanie a prevádzkovanie podsystemu registrov v Štátnom informačnom systéme je veľmi nákladná záležitosť. Je mimoriadne dôležité, aby vynakladanie prostriedkov hlavne na zber, spracovanie a organizáciu dát bolo už v dobe jeho budovania efektívne. Vychádzame z predpokladu, že podsystem registrov má byť schopný zahrnúť ľubovoľný register využívaný v štátnej správe. Z toho predpokladu vyplýva, že je potrebné vytvoriť také systémové nástroje, ktoré po získaní potrebných údajov, definícií a popisov budú schopné zabezpečiť uloženie metainformácií o príslušnom registri a následne jeho uloženie, aktualizáciu, prezentáciu a ďalšie funkcie.

Adresa autora:

Ing. Marta Ondrkalová

Ing. Rudolf Schüller

Inštitút informatiky a štatistiky

Dúbravská cesta 3

842 21 Bratislava